

elämässä tarvittavia taitoja. Samalla annettaisiin nuorten pursuavalle aktiiviteetille ja energialle kehittäviä toimintamuotoja. Täten saataisiin monet koululaiset pois kadulta ja negatiivisista puuhista.

2.6. VIISI VELJESTÄ JA SISKO

Kauranteen lapsikuusikko edusti aikanaan tyypillistä keskikokoista suomalaista perhettä. Selvimmät muistikuvani veljistäni ja siskostamme alkavat 1930-luvun lopulta, joten kokoon kuvia sisaruksistani niistä muistoista, jotka ovat parhaiten jääneet mieleeni. Joukkuettamme johti ja meitä kasvatetti luonnollisesti äiti-Elli, jonka osuutta on huomattava osa käyttäytymisestämme, vaikka sitä ei aina huomata eikä erikseen seuraavassa mainita.

Esikoinen Leevi Kalevi syntyi heinäkuussa 1927, meni Lahden lyseoon syksyllä 1938 ja sai kahden vuoden etumatkan minuun, koska syksyllä 1939 sain oppikoulun pääsykokeissa ehdot äidinkielessä ja tulin Kalevin seuraksi vasta seuraavana vuonna. Seurasin ison veljemme touhuja pienellä kunnioituksella sekä koulussa että vapaa aikana. Totesin Kalen pärjäävän sängen hyvin opinnoissaan. Yhteisiä harrastuksia meillä olivat sotilaspoikien toimet ja urheilu niin kesäisin kuin talvellakin. Hiihdossa jopa pärjäsin hänelle, kun hänen harrastuksensa alkoivat suuntautua romaaneihin, tieteeseen ja naissukupuolen suuntaankin. Juuri näissä asioissa seurassimme mm. isoisämme huvilan liepeillä, miten Kalevi ja hänen kaverinsa harrastivat seurustelua naapurin tyttöjen kanssa. Hän jopa järjesti meille tilaisuuksia seurata piilosta riiastouhuja, tosin vienoja sellaisia. Monet pikku pahantekommeikin väitimme ison veljen opettamiksi - tuhmasti tehty tietenkkin.

Korkealle nostin hattuni sodan loppuvaiheessa, kun Kalevi tuli tervehtimään meitä ilmatorjuntajoukkojen tykkimiehenä. Muistan myös hänen onnistuneen loppukirinsä oppikoulun viimeisillä luokilla ja ylioppilaskirjoituksissa, jonka vuoksi hän pääsi, jos ei toivepaikkaamme Polille, niin Helsingin yliopistoon kuitenkin lukemaan geologiaa ja mineralogiaa. Viimeiset siveltimen vedot Kalevin muotokuvaan tulkoot käynniltäni hänen ja Eero Vuolteen boksista Lutherinkadulla, jossa pojat söivät niukasti, mutta juttelivat paksusti ylioppilasmaailman seikkailuistaan. “Opintomatvani” huippuna oli käynti tulevien lääkärien ruumiinleikkelypaikalla Patologian laitoksella, jossa toinen Kalen luokkatoveri, Aimo Halme, antoi meille shokeeraavia näytöksiä ruumiitten käsittelyssä. Isot pojat halusivat tehdä vaikutuksen nuorempiinsa.

Ikäjärjestyksessä minusta seuraava veljeni Tuomo Kalle Untamo syntyi joulun alla 1929 ja on luonteeltaan Jukolan veljesten Tuomaan ja Aapon risteytys. Hän kasvoi nopeasti ja meni pituudessa minun ohitseni jo kansakoulussa ja sekös minua kismitti. Toisaalta hän oli ja on edelleenkin puhelias ja puuhakas. Kun hän Padasjoella ollessamme oli Alatuvan tädin lemmikki, veti veri häntä sinne myöhemminkin, erityisesti sota-aikana. Yhtenä kesänä, kun Untamo oli normaaliin tapaansa Inkilän talon pikku renki, pääsin samoihin hommiin Keski-Tyllään ja Uneliukselle. Yhdessä olimme molempien maatilojen peltotöissä ja saimme ajaa hevosta ja käyttää viikatetta, joista olimme ylen ylpeitä. Maalta saimme kotiin vietäväksi voita, lihaa ja muitakin maalaistuotteita, joista kaupungin kortilla eläjillä oli todellista puutetta.

Kerran teimme Inkilästä käsin retken lapsuuden maisemiimme Alijärvelle ja Fiinun mökin jäänteille Majualle, jonne Keski-Tyllästä oli matkaa puolenkymmentä kilometriä. Meistä pojista matka tuntui oikealta eräretkeltä, kun nälkäisinä otimme repuistamme perunat, voit, leivät ja suolat ja keitimme potaatit pehmeiksi Inkilän lainakattilassa. Inkilän isot omenat maistuivat jälkiruokana nälkäisille retkeilijöille herkullisilta.

Lahden maisemissakin Untamo oli puuhakas. Kerran 9-vuotiaana hän tuli kotiin Salpausselältä ja ilmoitti hypänneensä Karpalosuon 20-metrin mäestä. Minulle tuli kiire tehdä sama temppu, vaikka pelotti hirveästi. Myös sotasairaalan lähettihommiin Unna ehti ensin, vaikka sitten sairastui ja minä hoidin yhdessä alkamaamme hommaa viitisen kuukautta. Oppikoulu ei suuremmalti Untamoa huvittanut, kun hänellä olivat jo oikeat työt mielessään. Siirryttyään Lahden Kauppaoppilaitokseen vuodeksi, pariksi, hän kiirehti elävään elämään ja otti pestin Lahden Nelon, tunnetun leipomon, leipiin. Myöhemmin hän tarjosi minulle sivuhommaksi omien leipomiensa pikkuleipien kauppaamista maaseudun kauppoihin. Sitä yritinkin saadessani samalla ajaa hänen pakettiautoaan. Kiertäessäni sitten Vesijärven ympärillä olevia elintarvikeliikkeitä huomasin, ettei minussa ole kauppa miestä tarpeeksi ja nostin symbolisesti lakkia Untamolle, joka sekä leipoi että myi aivan toisella vauhdilla, kuin mihin itse pystyin.

Marjaliisasta, ainoasta siskostamme, joka poistui 12-vuotiaana keskuudestamme sodan lopulla, en paljon muista. Hän oli elämänmyönteinen, normaali tyttölapsi, joka olemuksellaan ja tyttömäisellä käyttäytymisellään antoi meille viitteitä toisen sukupuolen erilaisista ominaisuuksista verrattuna meihin miehenpuoliin. Marjaliisa oli äitimme silmäterä, ainoa tyttö kun oli meidän perheessämme.

Viisi veljestä ja sisko esiintyvät kaikki tässä kaiketi kesällä 1937 Launeenkatu 38:n rap-pusilla Lahdessa. Ylhäältä vasemmalta lapset ikäjärjestyksessä: Kalevi, Jouko, Untamo, Marja-Liisa, Urpo ja Timo.

Urpo Matti Antero syntyi Padasjoella tammikuun ensimmäisenä päivänä, kuten isoäitimme Aliinakin oli syntynyt v. 1885, Urpo taas vuonna 1933. Tämä toiseksi nuorin veljistämme muistuttaa mielestäni Jukolan Lauria, tuollaista ujoa, harvasanaista, harkitsevaa yksilöä. Saimme joskus pienellä painostuksella hänet osallistumaan urheilurientoihin. Muistaakseni Urpo pärjäsiikin kohtalaisesti ikäistensä kilpailuissa, esim. hiihdossa, ja teki kai muutaman hypynkin pienemmissä hyppyrimäissä. Saattoi muuten olla tuputuksemme vastareaktiota Urpon sielussa se päätös, että myöhemmin hän lopetti urheilemisen ja vitsaili, että urheilu on Suomen kansan syöpä tai että joka nuorena urheilee, ei vanhana tervettä päivää näe.

Sotilaspoikiin Urpo liittyi vapaaehtoisesti, saatiinhan sieltä siistit varusteet ja mahdollisuus osallistua mielenkiintoisiin puuhiin. Urpo ja Timo pääsivät rummunsoittajiksi eräisiin sotilasjuhliin ja se tuntui heistä olevan hauskaa. Toisaalta Urpo-veli on seurannut minun jalanjälkiäni valmistumalla kansakoulunopettajaksi ja lukemalla lisää käyttäytymistieteitä. Minä taas olin seurannut tätimme Elvi Kilpisen mallia. Jo oppikouluaikanaan Urpo osoitti teoreettiset lahjansa ja oli luokkansa parhaita oppilaita. Ilmeisesti Luoja on antanut hänelle diplomaattisen luonteen, josta sekä opettajat että työnantajat ovat pitäneet ja joka on auttanut häntä edistymään koulussa ja elämässä. Muistan myös Urpon vakavimman kauden, uskonnollisen heräämisen, jolla lienee oma osuutensa hänen harkitsevaan käyttäytymistyylinsä.

Viimein tulee hännän huippu, pikku Timo, liukas luikku, Jukolan tiuskea rakki. Melkein näin voimme sanoa veljessarjamme kuopuksesta Timo Jorma Johanneksesta, joka syntyi niinikään Padasjoella vuoden 1934 syksyllä. Hän oli - tuoni vei hänet kesällä 1978 - puuhakas ja mielikuvitus-

ta omaava pikkumies 1940-luvulla. Joskus meitä hieman kismitti, kun äiti antoi hänen puhua “läpiä päähänsä”, mutta myöhemmin olemme ymmärtäneet, että se oli perittyä mielikuvitusta ja sitä täytyi ymmärtää. Timosta tulikin myöhemmin kirjailija ja reportteri ainakin sivutoimisesti.

Timo osasi keskittyä yhteen asiaan kerrallaan, jos kohta hänen valintansa eivät aina olleet pitkäjänteisiä, vaan ilmeisesti tunnepohjalla tehtyjä. Yksi hänen valintojaan oli keskittyminen mäenlaskuun alle 16-vuotisten sarjassa. Silloin hän voitti mm. Eino Kirjosen ja Kärkisen veljekset, jotka sittemmin olivat tässä lajissa Suomen parhaita. Timo jätti tämän, kuten monen muun myöhemmänkin harrastuksensa nopeasti kesken. Päästyään hyvin nuorena armeijasta hän tuli kerran työstä kotiin, jossa minäkin olin ja kysyi, kumpi meistä ehtisi nopeammin kihloihin. En ryhtynyt sellaiseen kilpaan, mutta Timolla oli jo seuraavana päivänä sormus sormessaan. Tosin hän palautti sen muutamia viikkoja myöhemmin, mutta osoitti tälläkin tempauksellaan, miten tunnevoitoinen hän oli ratkaisuisaan.

Timosta muistan enemmän 1950-luvulta, jolloin hän valmistui pienten seikkailujen jälkeen kansakoulunopettajaksi. Kävin hänen ensimmäisellä koulullaan Kaavin Potkun kylässä, jossa koulua pidettiin todella vaatimattomissa oloissa, kolmen köyhän talon pirteissä. Me, Timon veljet ja äiti, muistamme hänet taiteellisena persoonana. Opettajanvalmistuslaitosten välisissä kilpailuissa hän voitti kerran yksinlaulukilpailun, kun keskittyi lauluun joksikin aikaa. Toisen kerran hän voitti Erkon kilpailun runojen sepittämisessä, kun ryhtyi siihen toimintaan. Hyvin hän osasi kirjoittaa myös pakinoita ja kertoa tarinoita. Olipa hän vuoden toimittajanakin Etelä-Suomen Sanomissa, mutta mm. minun kehotuksestani palasi takaisin opettajantehtävään epävarmasta reportterin hommasta, jossa toimessa hänen juttunsa mm. “Mankelimiehen” tarinat olivat lennokkaita, jopa niin, että monet lukijat muistavat hänen tyylinsä vieläkin.

Paljon enemmän olisi meillä muisteltavaa nuoruudestamme, mutta tällaiseen lyhyeen lastuun ei sovi kuin muutamia esimerkkejä toilaustamme. Kansakoulussa lauloimme 30-luvulla muodissa ollutta viisua: Viisi veljestä kauaksi ratsastaa. Lahden lyseossa tulimme kuuluisiksi, koska lukuvuonna 1945 - 46 olimme kaikki viisi poikaa samanaikaisesti tässä koulussa. Se ennätys on vieläkin voimassa, jos kohta eräästä toisesta perheestä on kuulemma ollut myöhemmin kuusi lasta yhtä aikaa Lyseossa, mutta heistä ei ollut kuin puolet poikia.